

ÖRÖKSÉG

CSUKA ZOLTÁN

A SZERETET NAGYKÖVETE

BÚCSÚ GUSTAV KRKLECTŐL

Az idei év elején váratlanul ágynak esett Gustav Krklec, a horvát költészet nesztora, a Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémia tagja, a Horvát Íróegyesület és 1975 óta a Jugoszláv Írószövetség elnöke. Azóta hiába követték el mindent a horvát orvostudomány, hogy megmentse életét; a lassú és sokáig rejtélyesen lappangó betegség október 30-án végzett vele. Gustav Krklec, a horvát költészet és gyermekirodalom legnépszerűbb művelője meghalt.

A temetés délutánján a Mirogojban (magyarul talán Csendligetnek nevezhetnők) a délutáni őszi verőfényben emberek tízezrei gyülekeztek össze, s Jugoszlávia irodalmi életének minden neves művelője is ott volt az ország legtávolabbi részeiből, legfőképpen pedig a gyermekek, akik már az iskolában olvasták műveit, s a hivatalosak és nem hivatalosak. S hiába hirdette meg a gyászoló család, hogy koporsójára ne helyezzenek koszorút, hanem annak megváltásaképpen a rákkutatás tudományára szánt összeggel váltsák meg gyászukat. Ezen a délutánon a zágrábi gyermekvilág ezrei vitték a koporsó előtt a tengernyi koszorút. Legelől két testőrgárdista vitte Jugoszlávia elnökének hatalmas gyászkoszorúját, s utána megindult a gyászmenet. A katonazenekar Chopin gyászindulóját intonálta. A temetés napján délelőtt az írószövetség tartott gyászülést, amelyen valamennyi köztársaság szónokai búcsúztatták a halottat, s délután is öt szónok mondott gyászbeszédet: szerbek, horvátok, szlovének és macedónok. Egyik búcsúztatója a „szeretet nagykövetének” aposztrofálta Krklectet, s ezzel a legigazabbat mondotta. Amikor a koporsót leengedték a sírba, szem nem maradt szárazon: Gustav Krklec testét magába fogadta az édes anyaföld, amelynek 78 éven át hűséges fia volt.

Alig egy esztendeje, hogy az érdi Jósomszédság Könyvtárának megnyitási ünnepségén a Jugoszláv Írószövetség elnöke a Magyar Írószövetség elnökével együttesen adta át Erdnek az épületet, s a költő ezzel is bizonyította, mennyire együttérez velünk, mert valóban a jósomszédságnak szentelte egész életét. Nem egyszer járt nálunk a költők nemzetközi budapesti találkozóján, s írásban és szóban mindig kiállt a nagy ügy mellett (amiként tették ezt Zrínyiék, Janus Pannonius, Frankopánok és a többi költő). Krklec is azon volt, hogy minél előbb megvalósuljon a magyar líra évszázadának horvát nyelvű antológiája, melyet még Enver Colaković álmodott meg, s amely már nyomdában van.

Gustav Krklec immár klasszikusnak számító horvát költő 1899. június 23-án a Karlovac melletti Udbinje faluban született, de gyermekkorát a Zagorje hegyvidékén, Marusevac nevű községben töltötte és ott

járt elemi iskolába, vagyis a kaj horvát nyelvjárást beszélte, ami kihatással volt egész költészetére. Ennek emlékét számos verse őrzi ifjúkorától a legújabb verseiig. Az expresszionizmus és a vele rokon izmusok kavargó korszakában indult és így természetesen a szimbolizmus is nyomait hagyta költészetén, de már a húszas évek végén olyan mives költő lett, szonetteket írt, hogy kevés költő hasonlítható hozzá. A két háború közötti korszakban különböző belgrádi és zágrábi redakciókban dolgozott, 1922 és 1933 között, hosszú évekig az akkor élen járó Nova irodalom, vagyis NOLIT könyvkiadó szerkesztője volt. A. B. Simićtyel együtt indította valaha a *Juriš* (Roham) című folyóiratot, de az elmélyedő és mives természetű költő hamar hátat fordított a szabad versnek, hogy a természetének legjobban megfelelő lírai formákat művelje. A rilkei verssorok álmodozó érzékenységtől, a gondosan cizellált formától a szabad vers dübörgésén át érkezett el a kor szocializmust valló és vállaló magatartásáig. A második világháború előestéjének csüggesztő korszakában egy ideig a hallgatás csendjébe menekült, és irodalomtörténeti érdekesség, hogy ebből a reménytelen hallgatásból éppen Ivan Goran Kovačić, a később vértanúhalált halt költő rázta fel és a germán fasizmus barbár korszaka szólaltatta meg benne a tiltakozást és az emberség bátor hangját (*Rémület, A pata, Menekülés*).

Költészetében sok a vizuális hangulati elem, s még legsötétebb tónusú verseibe is beszűrülnek a rá olyannyira jellemző finom derű. Verseit a formaművész gondosságával csiszolja ki, s nem egy vallomászerű versében szól az alkotás műhelyitkairól (*Magányos aranyműves*).

Az ifjúságkori romantikus lelkesedés mindvégig megmaradt benne, és ez avatja a horvát gyermekköltészet egyik legkiemelkedőbb tagjává (*Távirati mesék — Telegrafske basne*). Erős kritikai érzék is él benne, ez avatja könnyed tárcaíróvá. Az irodalomkritikát és eszmét is sikerrel műveli (*Arcok és tájak — Lica i krajolici* 1954., *Martin Lipnjak vidéki levelei — Pisma Martina Lipnjaka; Éjszakai forgácsok — Noćno iverje*).

Mint műfordító is jelentős munkát végzett, oroszról, szlovénből és németből fordított. Illyés Gyula *Petőfi* című művének horvát kiadásában csaknem valamennyi versidézet az ő műve.

Ő maga így vall költészetéről összegyűjtött műveiben: „Soha nem akartam énekelni sem a madaraknak, sem a vadállatoknak, sem a fának, sem a tenger hullámainak, hanem az emberi szívnek, és a ritmust kerestem, a szavakat és hangokat róluk, olyan szívnek, amely mindig közel állt és rokon volt velem és mégis mindig, olyan sajátos és rejtélyes. És ha ez a szív nem értett egy hangot, én saját hangszerelem szólaltam meg (nem a hárfán avagy lírán) — hanem abból csaltam elő egy másik, pásztori hanghoz közelit, s elindultam, hogy zagorjei szülőfalum pásztorainak hangján játsszam.”

Válogatott magyar verseskötetének tán nem is adhatott volna megrendítőbb és igazabb befejezést, mint a kötet zárókölteménye:

CSAK NÉGY VERSSORT MEG
(Samo još četiri stiha)

Az őszi éjben
a fűben elnyúlni.

Szemem behunyni:
a csend beszéljen.